

בבא בתרא לו

משה שווערד

1. שו"ע חושן משפט - סימן קמט

(יד) עובד כוכבים שאכל כמה שנים קרקע הידוע לישראל, אין אכילתו ראייה. ואם לא הביא שטר, תחזור השדה לבעלים בלא שום שבועה:
(טו) וישראל שקנה מעובד כוכבים קרקע הידוע שהיה של ישראל, דינו כמותו ואין אכילתו ראייה: ...
(טז) טען זה הישראל הבא מחמת עובד כוכבים ואמר: בפני לקחה העובד כוכבים שמכרה לי מזה הישראל המערער, הרי זה נאמן בשבועה, מתוך שיכול לומר: אני לקחתי ממך והרי אכלתיה שני חזקה:

2. סמ"ע על חו"מ - סימן קמט

(כב) אין אכילתו ראייה כו'. [1] די"ל דירא למחות בו וגם בישראל הבא מכחו ...

3. ספר נתיבות המשפט - סימן קמט

[ד] אין אכילתו ראייה... [2] לכן נלפענ"ד דודאי אינו ירא למחות בישראל שלקח מהעכו"ם, ומ"מ אינו חזקה כיון דאפילו בישראל שלקח מישראל לא טענינן עבדו אם לא שדר בו המוכר יום אחד דאז מחזקינן שהוא של המוכר וטוענינן ללוקח, משא"כ בעכו"ם לא חשיב דירת עכו"ם לחזקה שנטעון ללוקח.

4. שו"ע חושן משפט - סימן קנד

(יט) ראובן שהיה לו בית אצל חצרו של עובד כוכבים ופתח עליו חלונות, כי כן דיניהם של עובדי כוכבים, ועתה מכר העובד כוכבים חצרו לשמעון, ואמר שמעון לראובן: סתום חלונותיך, הדין עמו ואפילו טען ראובן שלקח מהעובד כוכבים: הגה - וכבר נתבאר בסמוך דיש חולקין.

5. ספר דבר יעקב

א] אלא אמר רבא אי אמר ישראל קמי דידי זבנה עכו"ם מינך זבנה ניהלי מהימן מגו דאי בעי א"ל אנא זבינתא מינך - לכאורה קשה למה הוצרך לומר שנאמן מטעם מגו, הרי גם בלי מגו נאמן כיון שיש לו חזקה שיש עמה טענה. וכע"ז מקשה רע"א על הא דאיתא בגמ' [להלן מא:]: אי א"ל קמי דידי זבנה מינך מהימן מגו דאי בעי א"ל אנא זבנתה מינך, ומקשה רע"א למה צריך בזה מגו, הרי יש כאן חזקה שיש עמה טענה.
ומת"ר רע"א שאה"נ אין כוונת הגמ' שנאמן במגו, אלא הכוונה מאותו טעם שנאמן לומר אנא זבינתא מינך [מכיון שהי חזקה עם טענה] נאמן לומר קמי דידי זבנה מינך. וכן משמע מלשון הרשב"ם כאן.

6. רמב"ם יד החזקה - הלכות טוען ונטען פרק יב

(טו) שדה שהיא מוקפת גדר ובא זה שהחזיק בה וזרע חוץ לגדר ונהנה בכל מקום שאינו שמור אע"פ שאכלו שנה אחר שנה לא עלתה לו חזקה שהבעלים טוענין ואומריין כיון שראינו שזרע במקום מופקר אמרנו כל מה שזרע חית השדה תאכלנו ולפיכך לא מחיתי והוא הדין לכל הזורע מקום שאינו שמור אלא רגל חיה ויד כל אדם מצויין בו:

7. ספר דבר יעקב

ג] אכלה ערלה שביעית וכלאים לא הוי חזקה
– זו גירסת הרשב"ם. והטעם מבאר הרשב"ם שלא
איכפת לבעל השדה באכילת ערלה וכלאים כיון
שהוי איסור, ובאכילת שביעית כיון שהוי הפקר,
ולכן לא מחה.
התוס' כתבו הטעם משום שלא אכל כדרך
האוכלים.

8. רמב"ם יד החזקה - הלכות טוען ונטען פרק יב

(יב) אכלה ערלה שביעית וכלאים אף על פי שנהנה בעבירה הרי זו חזקה. [השגת הראב"ד - אכלה ערלה שביעית וכו' עד הרי זו חזקה א"א שבוש הוא ולא אמרו אלא שאכילת עצים שמה אכילה הואיל וליכא פירי אחריני עכ"ל]:

9. שו"ע חושן משפט - סימן קמא

(יא) אכלה ערלה, שביעית וכלאים, אף על פי שנהנה בעבירה, ה"ז חזקה. (ויש חולקין, וס"ל דלא הוי חזקה אא"כ אכל הזמורות או כיוצא בזה, שאין בו איסור) (טור ושכ"כ הרא"ש):

10. ספר שערים מצוינים בהלכה

משמע הכי, ואפשר לומר דס"ל להרמב"ם
דאכילת איסור הוי חזקה, דמה הו"ל למערער
למחות, הא הוי איסורי הנאה, וצ"ל כיון דהוי
מהנשרפים, וקי"ל כל הנשרפים אפרם מותר,
ויכול ליהנות מאפרן, ובשלה ע"ג גחלים מותר,
א"כ הו"ל למחות דיש הנאה ליהנות מגחלתן
כו'. ועי' בדברינו לעיל (כח: ד"ה שהרי נביא
עומד בעשר). ובחי' חתם סופר כתב, דמתוך
דברי התומים למדנו דפירות ערלה אע"פ
דאסורים בהנאה, מ"מ הם של בעליהם, כיון
שיכול ליהנות מאפרן, והיינו דכתב המג"א (סי'

תרמט סק"כ) דאיסורי הנאה מיקרי לכם. וע"ע
בתשו' חתם סופר (או"ח סי' קפ) בענין זה.

11. שו"ע חושן משפט - סימן קלה - דין המחזיק בבעלי חיים כגון בהמה ועבד:

(א) אע"פ שהמחזיק בדבר המיטלטל נאמן לומר שהוא שלו, על בהמה וחיה אינו נאמן, דכיון שהיא מהלכת יש לחוש שמא מעצמה נכנסה לרשותו, או שמא לקחה בדרך והחזיק בה. לפיכך אם יש למערער עדים שהיא שלו, נשבע היסת ונוטל. ואם אין לו עדים, נשבע המחזיק היסת, ועומד בשלו. ובמקום שדרך למסור בהמה לרועה, שחרית, ולוקחה מידו ערבית, בענין שאינה הולכת לבדה כלל, דינה כשאר מטלטלין ונאמן המחזיק בשבועת היסת לומר שקנויה לו. ואם טען שהזיקה לו כדי דמיה, או שהוא חייב לו כך וכך, ישבע בנקיטת חפץ: הגה - וי"א דאם החזיק בהם ג' שנים, בכל ענין הוי חזקה (טור והמגיד פ' י' מטוען בשם רשב"ם וכ"כ התוספות בפ"ג דגיטין):

(ב) עבד כנעני גדול, דינו כבהמה ואין לו חזקה עד אחר שלשה שנים, מאחר שהוא מהלך. (וצריך המחזיק להביא ראיה ששמש לו כל שלשה שנים אלו כדרך עבד לרבו) (רמב"ם פרק י' מטוען). ואם הוא קטן שאינו מהלך על רגליו, דינו כשאר מטלטלין ויש לו חזקה מיד, אפילו אם יש לו אם שרגילה לצאת ולבא בבית המחזיק:

12. שפתי כהן על חושן משפט - סימן קלה

(ג) וי"א דאם כו'. ולפע"ד מוכח כן בש"ס ואין חולק אזה דעל מאי דתנן בריש פ' חזקת הבתים והעבדים וכל שהוא עושה פירות תדיר שחזקתן שלש שנים מיום ליום גרסינן התם (בסוף ל"ו ע"א) ועבדים יש להם חזקה והאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה אמר רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה לאחר ג' שנים א"כ משמע לכאורה דגם גודרות יש להם חזקה לאחר ג' שנים ועוד דהא במלת גודרות אין נכלל עבדים דגודרות אינו אלא מלשון גדרת צאן כמו שמפרש רשב"ם שם אלא ודאי תלמודא פריך כיון דהתם טעמא כיון דמהלך אין לו חזקה א"כ ה"ה בעבדים וכן פ' רשב"ם שם להדיא ואם איתא דלפי האמת ג"כ בבהמה אין לו חזקה לעולם ובעבדים יש חזקה לאחר ג' שנים א"כ למה מוציא התלמוד דברי ר"ל מפשוטן ומפרש אין להם חזקה לאלתר כו' לימא גודרות שאני א"ו אין חלוק

13. ספר דבר יעקב

ח] אמר רבא אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים - א. הרשב"ם לומד דקאי בין אעבדים בין אגודרות שיש להן חזקה לאחר ג"ש.

הריטב"א [לעיל כח.] מקשה לפי שיטתו שיש לגודרות דין חזקת ג"ש, קשה למה המשנה לא הזכירה גודרות בהדי הנ"ל שיש להם חזקה לאור ג"ש כמו שהוזכר עבדים. ומתוך הריטב"א שרק הוזכר עבדים כיון שעבדים הוקשו לקרקעות בכמה דינים, להכי תנא להו בהדיהו| וביאור דבריו שהמשנה כאן מדברת על קרקעות ולא על מטלטלין, והא דקתני עבדים היינו משום שלעבדים יש דין קרקע בכמה דינים.

רבינו גרשום כתב שלא הוזכר במשנה גודרות דלא פסיקא מילתא, כיון שדוקא בהמה דקה אין לה חזקה לאלתר כיון שאין עליה שמירה חזקה היא הולכת ממקום למקום, אבל בהמה גסה שיש עליה שמירה חזקה יש לה חזקה לאלתר. [ומלשון הרשב"ם שכתב דגודרות הוי כל דבר המהלך בדרכים, משמע גם בהמה גסה.

ב. הרשב"א [לעיל כח.] סובר דגודרות אין להן חזקה לאלתר, אבל לאחר שנה או שנתיים שדרך הבעלים להקפיד יש להן חזקה, וגם עבדים היה ראוי שיהיה להם חזקה לאחר שנה, אבל משום דעבדי פירות תדיר הוי חזקתן לאחר ג' שנים. האילת השחר [כח.] מסתפק האם כוונת הרשב"א שבגודרות אומדים לכל אדם כפי מה שהוא קפדן, יש אחד שמקפיד בשנה ויש אחד בשנתיים, או שהרשב"א מסתפק האם חכמים אמדו שהשיעור הוא שנה או השיעור שנתיים.

14. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף לו/א

(קס) דף ל"ו. שיטת רשב"ם, דהא דגודרות אין להן חזקה הוא לאלתר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה, ותימא דטעמא דג' שנים הוא משום דטפי מג' שנים לא מיזדהר איניש בשטריה, אבל במטלטלין דלאו בני שטרא נינהו, לא שייך כלל טעם זה, וי"ל...

15. ספר דבר יעקב

ומתוך הקו"ש שהרשב"ם כאן קאי לפי תנא דחמשנה שסובר כר' ישמעאל שילפינן משור המועד, אבל לפי חכמים שס"ל הטעם משום שלא מזדהר בשטריה, מודה הרשב"ם שלא שייך בגודרות חזקת ג"ש. ולפי"ז אין דברי הרשב"ם לדינא [ואינו חולק על הרמב"ם], ומביא הקו"ש שהמ"מ [טוען י-ד] לא למד כן, שהמ"מ הביא דברי הרשב"ם לדינא כחולק על הרמב"ם.

הקו"ש [אות קס] מקשה על הרשב"ם, בגודרות שאין להן שטר לא שייך האי טעמא דלא מזדהר איניש בשטריה, וא"כ לא שייך בהן חזקת ג"ש.

16. ספר דבר יעקב

יא] הנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא ואתא מרא דחושלא ותפס להו וקא טעין טובא ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן – משום שעד כדי דמיהם נאמן במגו שהיה טוען לקוחים הם בידי [רשב"ם].
ומקשה ר' יונה [לעיל לג.] שהוי מגו להוציא, שע"י המגו מוציא ממון מבעל העיזי. עוד הקשה שהוי מגו ממון לממון, שבטענת לקוחה היה זוכה בעיזי, וע"י טענת אכלו חושלא אינו תובע העיזים אלא תובע תשלום ממון מבעל העיזים. ותירץ כיון שתפס העיזים בתור משכון כנגד החוב הוי מגו להחזיק והוי מגו באותו ממון.

17. ספר דבר יעקב

ב] ת"ד ניר אינו חזקה וי"א הרי זה חזקה – הרשב"ם מפרש [בד"ה ילמדנו] למ"ד ניר הוי חזקה סגי בנייר יום אחד, ולכן סגי בחזקת י"ב חודש וב' ימים. ומשמע מהרשב"ם שאם החזיק ג"ש שלימות, ובשנה אחת עשה רק ניר לכו"ע הוי חזקה.
הרמב"ן והרשב"א מקשים מהא דאמר רב נחמן הטעם שנייר הוי חזקה דלא עביד איניש דכריבו ליה לארעיה ושתיק, ואיך אפשר שיהיה חזקה ביום אחד, דלמא הבעלים לא שמעו ולא ראה מי עשה הניר. הרשב"א מתרץ כיון שהיה גם שנה של זריעה, כבר שמע בעל הקרקע בחזקתו של זה.

וכתב הר"ן שהמקור של הרשב"ם שסגי ביום אחד, זה מהגמ' לעיל שאמרה לימא ניר איכא בינייהו, ותסברא לר"ע מאי איריא חודש אפילו יום אחד.
הרמב"ן והר"ן ס"ל דנייר הוי כאכילת פירות, ולכן לפי רבנן שצריך לאכול פירות ג' שנים, גם ניר צריך לעשות במשך ג' שנים. ולפי ר"ע שסגי בג' אכילות, היה צריך להיות סגי בנייר יום אחד, ומזה שבעי חודש איכא ראייה שס"ל שנייר אינו חזקה.

18. ספר דבר יעקב

ד] דתניא נרה שנה זרעה ב' נרה ב' זרעה שנה אינה חזקה ר' אחא אומר הרי זו חזקה – הרמב"ן [ד"ה הא] מקשה איך אפשר לעשות חרישה שנה שלמה. ומתרץ שר' אחא סובר כמו ר' ישמעאל ור"ע דאזלינן בתר אכילות, הלכך ניר של יום אחד הוי כמו אכילה אחת. עוד מתרץ הרמב"ן הא דנייר הוי חזקה מיירי באופן שירד בה בתחילת השנה

ועשה ניר ואח"כ שמר עליה כדרך בעלים עד שזרעה בשנה הבאה, אותה שנה של ניר ושמירה חשיבא כשנה שלמה מיום ליום.

19. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

לימא ניר איכא בינייהו וכו' ותסברא לרבי עקיבא מאי איריא חודש אפילו יום אחד. לאו בדוקא דהא איכא למימר דטפי חשיב ניר דחודש מנייר דיום אחד, אלא ה"פ דאי משום ניר מאן פסקה דליתני חדש אחד טפי מיום אחד הא אין זמן קצוב לנייר אלא הכל כפי מה שהוא, ודכו"ע אין הניר חזקה אלא בשנה אותה כל הצורך, וה"ה דמצי פריך דא"כ ניר אחרון היכי הוי חזקה דהא לא איתנהו ביה, דלמ"ד ניר הוי חזקה היינו ניר דמקמי זריעה וכדתניא נרה שנה זרעה שנים וכו', אלא דעדיפא מינה אקשי ליה הא.

20. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף לו/ב

והר"ם בן נ"ר פירש דלמאן דאמר ניר לא הוי חזקה, היינו שאפ"ל אותן ימים שנר בה אינן עולין לו לחשבון ימי שלש שנים של חזקה, שאין מונין לו אלא משעת זריעה ואילך, לפי שבשעה שהיה נר לא היה נהנה מן הקרקע אלא מהנה, ואין חזקה למהנה אלא לנהנה...

ואינן מחוורין בעיני כלל, דאם איתא דאפ"ל נרה וזרעה באותה שנה אין מונין אלא משעה זריעה ואילך מפני שאינו נהנה אלא מהנה ומימר אמר אידך כל שיבי דכרבא ליעול ביה, א"כ אף אנו נאמר דאין מחשבין לו אלא משעת הכנסת פירות לבית, שעד כאן נמצא מהנה ולא נהנה, וכדברי הירושלמי בעצמו שהוא מסתייע ממנו, וכ"ש דמימר אמר מרי ארעא כל תבואה שבביתו של מחזיק ליעול בה, דאף הוא נוטל פירא דארעא דידה אשבח. ועוד דלכאורה במאי דקאמר ר' אחא ניר הוי חזקה אמרי רבנן דלא הוי חזקה, ובגונא דאיירי ר' אחא איירו רבנן, ור' אחא נרה שנה וזרעה שנים נרה שנים וזרעה שנה קאמר, כלומר דבשנת הניר לא זרע כלל, ובכי האי גונא הוא דאמרי רבנן דלא עלתה לו חזקה, אבל נרה וזרעה הא אחזיק כדמחזקי אינשי ואכל תלתא פירי ואזדהר בשטריה תלת שנין ומאי הוה ליה למעבד, ומערער נמי מכי חזי דכריב זרע ואכל הוה ליה למחויי, דאי אמרת בזמן הניר שנהנה לא חשש למחות, והלא אין המחאה בתחלת השלש אלא בסוף שלש, וכיון שעמד שם זה שלש שנים כדרך הבעלים היה לו למחות תוך שלש שנכנס זה לשדה ונרה ופרנסה כדרך הבעלים, מאי אמרת מ"מ אותו זמן שנהנה לא עלו לו לזה שמהנה ולא נהנה, א"כ אפ"ל ימי הניר שבשנה שניה לא תעלה לו, וכ"ש ימים שעמדה בלא ניר בין קצירה לניר. ואפ"ל תמצא לומר כיון דהכי עבדי אינשי סלקא ליה חזקה, וכענין שאמרו (לעיל כט, א) באתרא דמוברי באגי, מ"מ לא יעלו לו ימי הניר כמו שאינה עולה לו שנת ההוברה. אלא ודאי נראה דאפ"ל למ"ד ניר לא הוי חזקה, הני מילי שנת הניר, אבל שנת של זרע משנכנס לתוכה וחרש ופרנס כדרך הבעלים ולא יצאתה מחזקתו הרי זו חזקה ומונין לו משעת הניר, דלא עביד אינשי דכרבי ליה לארעא וזרעי לה באותו ניר ושתיק. וכן פירשו קצת המפרשים, וכן נראה לי עיקר:

21. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף לו/ב

שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה. בנטעין קאמר שאיפשר להן בבית סאה, וכדתנן (שביעית פ"א מ"ו) עשר נטיעות המפוזרות בבית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן, אבל אילנות גדולים בשלשה אילנות סגי, וכדתניא (שם מ"ה) שלשה אילנות והן של שלשה בני אדם הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן. ושלשים דקאמר ואכל עשרה דקאמר לאו דוקא, אלא עשרה בבית סאה ואכל שלשה בשנה זו ושלשה בשנה זו וארבעה בשנה זו הויא חזקה

22. חידושי הריטב"א על מסכת בבא בתרא דף לו עמוד ב

ואכל עשרה בשנה זו. והא דנקט שלשים אילנות כן הדין בפחות כגון שהיו עשרה אילנות ואכל שלשה בשנה זו ושלשה בשנה זו וארבעה בשנה זו ובזעינהו בזועי וכן כל כיוצא בו, ונקט שלשים אילנות לרבותא דאע"ג דמאי דאשתאר בכל שתא ושתא דלא אכל ליה הוא חשוב טובא וחשיב באנפי נפשיה כל בית סאה אפילו הכי הווי טפלים למאי דאכיל והני הווי חזקה להני.

23. שו"ע יורה דעה - סימן רצו

(לא) הבא לזרוע בצד הכרם, מרחיק ארבע אמות מעיקרי הגפנים, וזורע. ואם גפן יחידית היא, מרחיק ממנה ששה טפחים, וזורע:

24. דף על הדף בבא בתרא דף לו עמוד ב

בגמ': אמר רב נחמן בר יצחק, רבותא למיחשב גברי וכו'.

כתב בספר זריחת השני (ע' 4 - 63): ולכאורה הרי עדיין יש ערך למיחשבי גברי, כדי לדעת מנינם של המאשרים מול מנינם של השוללים ונילך בתר רוב, אלא שמכאן ראייה לדעה שלא נאמר אחרי רבים להטות אלא בבי"ד כשהדיינים מקובצים יחד במקום אחד ונושאים ונותנים באותו דין פנים אל פנים, מה שאין כן בצירוף דעותיהם של חכמי ישראל מתוך מימרותיהם פסקיהם ממקומות שונים ומזמנים שונים. והטעם בזה, דכשהדיינים יושבין יחד בהרכב אחד ונושאים ונותנים זה עם זה, מבררים ודנים בדעותיהם של כל אחד ואחד, דעת הרוב כוללת שימת לב לדעת המיעוט והמיעוט נבלע ברוב והולכין בתר רוב, משא"כ בצירוף דעות בעלמא, שחסר כל זה, ועוד הבדל שהפסקי דינים מחייבים רק באותו דין הנדון.

ועוד בבי"ד שלפנינו משקל שוה יש לדעותיהם של כל אחד מהרכב ביה"ד, כי על מנת כן הצטרפו לדון יחדיו, ואילו ברוב ומיעוט של הפוסקים דעלמא יש לשקול חשיבותם וערך דעותיהם האישית וכדכתב רבינו גרשום (כאן): והא רב ושמואל ור' ישמעאל ור' עקיבא דמתני' דגברי רברבי נינהו וסבירא להו וכו' ע"כ.